

Málnássy András

**Terrorszervezetek típusai, tevékenységei, szakterületei
Közös ismertetőjelek, amelyekben a terroriszervezetek hasonlítanak
egymásra. Mi kell egy klasszikus értelemben vett terroriszervezet
megalakulásához?**

Absztrakt: *A tanulmány a terroriszervezetek fajtáit, azok lehetséges osztályozását, valamint ezen radikális szervezetek tevékenységi területeit mutatja be. A terroriszervezetek működését befolyásoló tényező, hogy egy szervezet milyen szervezeti modellt alkalmaz a gyakorlatban, amely a stratégiai és műveleti célokat is meghatározhatja. Terrorrelhárítási és elemzési szempontból is lényeges lehet, ha megértjük, hogy milyen tényezők vezetnek egy terroriszervezet létrejöttéhez és hogyan működik egy szélsőséges szervezet.*

Kulcsszavak: *Terroriszervezetek, terrorizmus, radikalizáció, szélsőséges szervezetek, Iszlám Állam*

Bevezetés

A közelmúltban Európában elkövetett terrorcselekmények sajátosságait vizsgálva megállapítható, hogy a vallási alapú terrorizmus, és az ahhoz köthető radikális törekvések számottevő biztonsági kockázatot jelentenek a kontinens államai számára. Bár Magyarországon dzsihadista indíttatású terrorcselekmény elkövetésére ez idáig nem került sor, az Európai Unió és az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) tagállamként, valamint a nemzetközi terrorellenes küzdelem aktív résztvevőjeként hazánk terrorveszélyeztetettsége emelkedhet. A kontinens biztonsági helyzetét számottevő mértékben befolyásoló tényezők értékelése alapján

A TKP2021-NVA-18 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

a terrorfenyegettség csökkenésével a közeljövőben nem számolhatunk, amely az elhárítási és védelmi képességek fenntartását, jövőbeni fokozását, valamint a radikális szervezetek vizsgálatát és létrejöttük megértését teszi szükségessé.

A tanulmány célja, hogy egy átfogó képet adjon a terrrorszervezetek típusairól, valamint jelentősebb tevékenységi területeiről, egy átfogó képet adva ezzel a téma iránt érdeklődő szakértőknek vagy leendő szakértőknek. A szerző a témakör komplexitása miatt a vizsgálat módszeréül a forráselemzést, valamint az egyes nemzetközi esettanulmányok feldolgozását választotta. Az elemzés nem vállalkozik arra, hogy állást foglaljon a terrrorszervezetekre alkalmazott definíciók használatában. A dolgozat hipotézise, hogy a terrorizmus és így a terrrorszervezetek állandó fejlődésen mennek keresztül, ezzel egyben alkalmazkodva a megváltozott társadalmi, szociális, politikai, technológiai és biztonsági környezethez.

A tanulmány első fejezetében a szerző megvizsgálja a terrrorszervezetek fajtáit. A második fejezetben bemutatásra kerül a modern terrorizmus fejlődésének szakaszai, majd ezt követően a harmadik fejezetben a terrrorszervezetek céljai és motivációi. A negyedik fejezetben a szerző megvizsgálja a terrrorszervezetek létrejöttének feltételeit és szakaszait, majd az ötödik fejezetben kitér a terrrorszervezetek általános szerkezeti modelljére is. A hatodik fejezet a terrrorszervezetek működési szakterületeivel foglalkozik, míg a hetedik fejezetben bemutatásra kerül a terrrorszervezetek irányítási struktúrái. A szerző a tanulmány utolsó részében, a nyolcadik fejezetben elemzi a vallási terrrorszervezetek általános struktúráját és végül az utolsó, a kilencedik fejezetben egy esettanulmányon keresztül mutatja be az Iszlám Állam szervezeti jellemzőjét és strukturális működését.

1. A terrorizmus fajtái, a terrrorszervezetek lehetséges osztályozása

A terrorizmus típusainak vizsgálatakor hasonló problémába ütközhetünk, mint magának a jelenség definiálása kapcsán. A terrorista szervezetek esetében számos tipizálás látott napvilágot, azonban a felosztás tekintetében sem létezik egy mindenki által elfogadott egységes kategória-rendszer. A szerző álláspontja szerint a leginkább gyakorlati megközelítés Charles Townshend neves brit terrorizmus

szakértőhöz köthető, aki szerint a terrorizmusnak két fajtáját lehet megkülönböztetni, úgy mint az *állami* és a *nem állami terrorizmus*.¹ Állami terrorizmusnak azt tekinthetjük, amikor az állam saját polgára vagy a polgárok egy csoportja ellen követ el erőszakot politikai célból. Az állami terrorizmusra példaként hozható a náci Németországban titkos államrendőrséggé tevékenykedő Gestapo vagy a Szovjetunióban működő állambiztonsági szervezet, az NKVD.

A nem állami terrorizmus vizsgálatakor annak öt típusát különböztethetjük meg.² Az *anarchista terrorszervezetek* megjelenése a XIX. századi cári Oroszország, valamint a XX. századi Szovjetunió idejére vezethetők vissza.³ Az anarchisták elutasítják a társadalmi hierarchiát, így magát az államot is. Ebből adódóan az állam megszüntetését tekintik céljuknak, melyet adott esetben forradalmi, erőszakos eszközökkel hajtanak végre. Az anarchista terrorszervezetek képviselőjének tekinthető a Narodnaja Volja (Népakarat) terrorszervezet. Napjaink anarchistái a világszerte jelen lévő polgári engedetlenségi mozgalmakhoz köthetők, terrorcselekmények végrehajtása kevésbé jellemzi őket. A *nacionalista vagy etnikai alapon szerveződő terrorszervezetek* céljaik között szerepelhet többek között a nemzeti vagy etnikai függetlenség, illetve a területi autonómia kivívása. Erre a kategóriára példaként hozható az Ír Köztársasági Hadsereg (IRA), valamint a Baszk Haza és Szabadság (ETA) szervezetek.⁴ A *politikai alapú terrorszervezeteknek* két formáját különböztethetjük meg. A *szélsőjobboldali terrorszervezetek* ideológiájuk alapja az idegengyűlölet, a fajgyűlölet, az antikommunizmus, de napjaink szélsőjobboldali radikális szervezeteire jellemző lehet a migránsellenesség, az LGBTQ+ ellenesség, valamint az oltásellenesség is. Szélsőjobboldali terrorszervezetnek tekinthető a Ku-Klux Klán. A *szélsőbaloldali terrorszervezetek* ideológiájuk között megtalálható a marxizmus, maoizmus és a kommunizmus. Ezen szervezetek általános célként fogalmazhatják meg a kapitalizmussal szembeni küzdelmet, adott esetben erőszakos eszközökkel is. Szélsőbaloldali terrorszervezetnek tekinthető a Vörös Brigádok vagy a Vörös Hadsereg Frakció. A

¹ Charles Townshend: A terrorizmus. Budapest 2003.

² Beke József: A terrorelhárítás kialakulása és fejlődése Magyarországon a hidegháborúban a „C-79-es” akta tükrében. (Doktori (PhD) értekezés) Budapest 2022. 30-33.

³ Kecskés Tímea: Az orosz-csecsen szembenállás története. A terrorista módszerek és eszközök szerepe az orosz-csecsen konfliktusban. (Doktori (PhD) értekezés) Budapest 2012. 114-115.

⁴ Rogelio Alonso: Pathways Out of Terrorism in Northern Ireland and the Basque Country: The Misinterpretation of the Irish Model (A terrorizmusból kivezető utak Észak-Írországon és Baszkföldön: Az ír modell félreértelmezése). Terrorism and Political Violence, 16. évf., 2004/4, 705.

vallási terrrorszervezeteknél a vallási motiváltság a meghatározó, és célként jelentkezhethet egy vallási alapon nyugvó társadalmi berendezkedés létrehozása. Napjainkban a vallási terrrorszervezetek elsősorban az iszlám vallást (muszlim terrrorszervezetek) használják fel céljaik és tetteik igazolására, melyre példa lehet az al-Kaida vagy az Iszlám Állam.

A fentebb felsorolt kategóriákon kívül vannak olyan szervezetek is, melyeket az ismertetett csoportosításban nem lehet elhelyezni. Ilyen csoportok lehetnek az *ökoterrorista szervezetek*, melyek jellemzően szélsőségesen környezet- és állatvédő „agendával” jellemezhetők.⁵ A másik sajátos kategória, az úgynevezett *kiberterrorista szervezetek*.⁶ Ezen szervezetek kormányzati intézmények informatikai rendszerei ellen hajtanak végre különböző számítógépes támadásokat, úgynevezett kibertámadásokat. A „narkó-terrorizmus” és a „nukleáris terrorizmus” ugyancsak nehezen beilleszthető a fenti kategóriákba. Előbbi azon terrorcselekményeket foglalja magába, amelyeket kábítószer termelésből, finomításból, szállításból vagy kereskedelembe befolyó bevételekből finanszíroznak. Utóbbinál a nukleáris fegyverek előállításához szükséges hadianyagok beszerzésére törekvő csoportok tevékenységét érthetjük.

2. A modern terrorizmus fejlődésének szakaszai

A modern terrorizmus fejlődésének szakaszait David Rapoport, a politikai erőszak egyik legnagyobb szaktekintélyének elmélete alapján mutatom be, aki szerint a modern terrorizmus kezdetét a 19. század végére tehetjük, és „négy hullámról” beszélhetünk (*the concept of four waves of terrorism*).⁷ A terrorizmus első hulláma az anarchizmus megjelenéséhez köthető, mely során néhány mozgalom a rezsimek megdöntését tűzik zászlajukra. Ezek a csoportok megsértették a társadalmi és jogi normákat, polgári személyeket támadtak meg, kikényszerítve ezzel a kormányok túlzott reakcióját, amely álláspontjuk szerint forradalomba csaphat át. Az első hullám Ferenc Ferdinánd főherceg, az Osztrák-

⁵ Károlyi Lili: A terrorizmus elleni küzdelem büntetőjogi eszközei. Nemzet és Biztonság. 2021/3. szám. 26–38.

⁶ Zsolt Haig – László Kovács: New way of terrorism: Internet- and cyber-terrorism (A terrorizmus új útja: Internet- és kiberterrorizmus). AARMS. Vol. 6, No. 4 (2007) 659–671.

⁷ David C Rapoport: The fourth wave: September 11 in the history of terrorism. (A negyedik hullám: szeptember 11 a terrorizmus történetében) Current History, 2001. 418-430.

Magyar Monarchia trónörökösének 1914. június 28-án történt meggyilkolásával ért véget, amely az I. világháború kitöréséhez vezetett.

A második hullám a II. világháborút követő időszakra tehető, melyre a legnagyobb hatással a dekolonizáció volt. A terroristák ebben az időszakban a gyarmati közigazgatás tisztségviselőit, rendőröket, katonai helyőrségeket vettek célba. Ebben az időben megjelent egy új stratégia, mely szerint a terrorszervezetek elkezdték magukat szabadságharcosoknak nevezni. A stratégia részét képezte a közvélemény szempontjainak a figyelembe vétele is, azaz a polgári lakosság „megóvása” a terrorcselekmények végrehajtásakor. A Közel-Kelet mellett a második hullám leginkább Délkelet-Ázsiában volt tetten érhető. A vietnámi háború során a terrorcselekmények végrehajtásával sikerült kiűzni az országból a megszálló külföldi katonai erőket. Ennek a szakasznak az egyik legnagyobb tanulsága az volt, hogy a terrorizmus jól és hatékonyan alkalmazható politikai-katonai stratégiák esetén, aminek segítségével egy nagyhatalom katonai ereje is kifárasztható és legyőzhető.⁸

A harmadik hullám fő meghatározója volt, hogy a vietnámi háború elhúzódása alatt jellemző nyugati társadalmi kiábrándultságot kihasználva egyre több szélsőbaloldali terrorszervezet jött létre, melyek közül a legismertebb szervezetek a Németországi Szövetségi Köztársaságban (NSZK) létrejött Vörös Hadsereg Frakció, valamint az Olaszországban megalakult Vörös Brigádok. Az időszak legjelentősebb terrorszervezete azonban mégis a Közel-Kelethez kapcsolódott, ez pedig a Palesztin Felszabadítási Szervezet (PSZF) volt. A harmadik terrorhullámra jellemző *modus operandi* volt a repülőgép eltérítés, a túszejtések, a fegyveres támadások, robbantások, az öngyilkos merényletek, valamint a politikai gyilkosságok. A nyilvánosság használata is egyre inkább előtérbe került, a média tudatos használata ugyanis azt eredményezte, hogy a társadalomban szimpátiát ébresszenek, a lakosság egy részét meggyőzzék ügyük érdekében.⁹

A negyedik hullámban a vallás szerepét emelhetjük ki, kezdetét pedig az 1970-es évek végétől számíthatjuk, amikor Iránban az utcai demonstrációk

⁸ Burchett Wilfred: Dzsungelháború Dél-Vietnámban. Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1965.

⁹ Bard E. O'Neill: Towards a Typology of Political Terrorism: The Palestinian Resistance Movement (A politikai terrorizmus tipológiája felé: A palesztin ellenállási mozgalom). Vol. 32, No. 1, International Terrorism, 1978. 17-42.

forradalommal alakultak és 1979-ben elűzték a sah rendszerét. Az iráni események több síita csoportot inspirált, és ezen szervezetek mögött megjelent az Iráni Iszlám Köztársaság, mint pénzügyi, technikai és ideológiai támogató. Ezzel a perzsa állam a szélsőséges iszlám terrorizmus egyik fő támogatójává vált világszerte. Afganisztán orosz megszállása az 1980-as években, majd Moszkva későbbi veresége hozzájárult az al-Kaida megerősödéséhez. Az al-Kaida terrorszervezet főként külföldi harcosokból (*foreign terrorist fighters*) állt, akik korábban az Egyesült Államok szövetségesei voltak. Az afganisztáni sikert követően a harcosok egy része visszatért (*returnees*) szülőhazájába, ahol a többségük képtelen volt a társadalomba való visszailleszkedésre. Ezek az emberek ismételten csatlakoztak az al-Kaida terrorszervezethez és a világpolitikai folyamatok hatására új ellenséget találtak az Egyesült Államokban. Az 1990-es években az al-Kaida és más dzsihadista szervezetek támadásokat indítottak az Egyesült Államok ellen, amely később átalakult a nyugat ellen irányuló „szent háborúvá”.¹⁰

3. A terrorszervezetek céljai és motivációi

Minden terrorszervezetnek természetesen megvannak a saját céljai, amelyek egy terrorcselekmény végrehajtására sarkallják. Terrorfelderítési szempontból szükséges ezeknek a céloknak és okoknak a megértése, hogy a veszélyt jelentő eseményekre a rendvédelmi szervek még időben képesek legyenek felkészülni. Egy terrorszervezet célja többféle lehet, és megkülönböztethetünk olyan rövid távú célokat is, amelyek a végső, a terrorszervezet által kitűzött politikai cél elérésére szolgálnak. Ilyen rövid távú cél lehet a szándékos félelemkeltés, vagy az erőszak alkalmazása, melyek azonban tulajdonképpen eszközként szolgálnak egy „nagyobb” cél elérése érdekében. Alapvető célja lehet a terrorszervezeteknek, a fennálló társadalmi szerkezet megrendítése is, ilyen módon kényszerítve arra az országot, hogy teljesítsék követeléseiket. A terrorizmus célja olyan bizonytalanság keltése, hogy nyilvános politikai nyomást lehessen kifejtetni az adott kormányzatra.¹¹

¹⁰ Maras Marie-Helen: A terrorizmus elmélete és gyakorlata. Budapest 2016. 40-45.

¹¹ Málnássy András: Az európai külföldi harcosok és az Iszlám Állam támogatói által használt terrorfinanszírozási módszerek. Terror & Elhárítás. 2016/2 szám. 42-71.

A terrorcselekmények arra is felhasználhatók, hogy elbizonytalanítsa vagy befolyásolja a politikai döntéshozókat és a vezetést például valamelyik ország vagy szervezet támogatásától. Ilyen befolyásolási kísérletre lehet példa Európában az 1960-as évektől kezdődően a palesztin terrorszervezetek által elkövetett terrorcselekmények, amelyeknek az volt a fő céljuk, hogy kikényszerítsék Izrael külföldi támogatásainak megszüntetését. További cél lehet egy terrorszervezet számára a növekedés, a lokális, a regionális majd pedig a globális szinten való megjelenés. Előbbiekhez kapcsolódóan ugyancsak motiváló tényező lehet az új tagok toborzása, vagy a követők elkötelezettségének megerősítése, és a szélesebb körű figyelem felkeltése.¹²

A terrorszervezetek esetén a tagok általában osztoznak egy közös ideológián, jellemző a csoportszolidaritás és a csoportidentitás. Egy fundamentalista ideológia mindig megköveteli az adott csoport kohézióját erősítő működési feltételeket és módszereket. A szolidaritás révén a terrorszervezet tagjai egységesen sorakoznak fel a szervezetet irányító karizmatikus vezető vagy vezetők mögött. A terrorista csoportidentitás forrása lehet egy közös vallási vagy nemzetiségi csoport tagjainak üldöztetése és az ebből következő közös szubjektív percepció. A közös tapasztalat, a kollektív emlékek a csoportot vagy szervezetet ért sérelmek, a megtapasztalt traumák, a közösséget adott esetben körül vevő harag érzékeléséből tevődik össze. Ezek a negatív érzelmek felerősödhetnek és tovább radikalizálhatják a közösséget, növelve ezzel az erőszakos cselekmények elkövetésének lehetőségét.¹³

Léteznek olyan elméletek is, melyek szerint a terrorcselekmények egy belső logika termékei egy terrorszervezeten belül. A szélsőségesek számára a ragaszkodás az ideológiához, a csoport integritásának és fennmaradásának védelmezése olyan szempont, amely megéri az önfeláldozást akár öngyilkos merénylet végrehajtása útján is. Előbbiekből következik, hogy a terrorszervezet számára bármilyen valós vagy vélt fenyegetés igazolás lehet az erőszak alkalmazására. Egyes elméletek szerint a terrortámadások végrehajtásával a terrorszervezetek nem stratégiai célt kívánnak elérni, hanem annak szimbolikus jelentősége van. Ez a szimbolika, ami világszerte megragadja a figyelmet, azaz a

¹² *Tálas Péter*: A terrorizmus anatómiája, Zrínyi Kiadó, Budapest 2006. 10-28.

¹³ *Málnássy András*: Az Iszlám Állam tevékenysége Törökországban a Kalifátus idején. *Nemzet és Biztonság*, 2019/1. szám. 50–63.

cél a figyelemfelkeltés és kevésbé az „ellenség” legyőzése. A terrorcselekmények szimbolikája ugyanakkor meg is erősítheti a terroristák stratégiai céljait.¹⁴

4. A terrorszervezetek létrejöttének feltételei, szakaszai

A terrorszervezetek létrejöttének folyamatát Rodney Stark elmélete alapján mutatom be, mely modell jelentőségét az adja, hogy bármilyen terrorszervezet kialakulására lehet alkalmazni. A modell a szervezeti fejlődést szakaszokra osztja, melyeket azért érdemes ismerni, mert ezáltal könnyebbé válik a társadalmi mozgások negatív hatásainak felismerése és kezelése. Rodney Stark szerint a társadalmi mozgalmak nyolc jól azonosítható szakaszból tevődnek össze, melyek közül négy előfeltétele a folyamat elindulásához, míg a másik négy annak sikerét mozdíthatja elő.

Először is a *sérelem* jelentheti egy szélsőséges szervezet elindulásának az alapját. Fontos szempont, hogy ugyanazon sérelmek a társadalom egy egész csoportjában jelenjen meg. Minél többen osztják ugyanazon sérelmeket annál nagyobb az esélye annak, hogy az elégedetlenek összefognak, szervezkednek. Egy szervezkedés azonban csak akkor lehet sikeres, ha a résztvevőknek van *reményük a sikerre*. Amennyiben látják a reményt arra, hogy cselekedeteikkel változást tudnak elérni, úgy ez növelheti a változás iránti vágyat és tényleges cselekvésre ösztönözhet. Egy terrorszervezet létrejöttéhez elengedhetetlen egy *mozgósító esemény* megléte, amely általában egy súlyos igazságtalansághoz kötődik. Ez azért tekinthető mozgósító vagy mozgató eseménynek, mert az emberek egy nagyobb csoportjából kiválthatja azt a kollektív vágyat, hogy „most már tényleg cselekedni szükséges”. A muszlim terrorszervezetek sokszor szoktak hivatkozni például arra, hogy az iszlám szent helyeinek közvetlen közelében nyugati katonák állomásoznak, vagy amikor egy katonai beavatkozás jelentős civil áldozattal jár, az kiválthatja az iszlám világ haragját. Az elégedetlenek sokasága *csoportok hálózatának* létrejöttével teljesebbé válik.¹⁵ A csoportok nagy előnye, hogy a kohézió erősödik, a kitűzött célok pedig szervezettebben és ezáltal hatékonyabban érhetők el. A

¹⁴ Juergensmeyer Mark: Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence. (Terror az Isten elméjében: A vallási erőszak globális felemelkedése) Berkeley 2000.

¹⁵ Málnássy András: A török terrorszervezetek és a védelmi ipar kihívásai az „arab tavasz” eseményeit követően (2011–2017) – az Iszlám Állam terrorszervezet jelentette fenyegetések nemzetbiztonsági aspektusai. Nemzetbiztonsági Szemle. Évf. 10. szám/1. 2022. 8-10.

muszlim világban tipikusan ilyen csoportok hálózataiként jöttek létre a vallási iskolák, a karitatív és szociális szervezetek, melyek az általános feladatok mellett az adott társadalmi csoport vagy egy szervezet céljait szolgáló ideológiát is képviselik.¹⁶

Az elmélet szerint a társadalmi szervezetek sikerének vannak feltételei is, melyeket az alábbiakban lehet összefoglalni. Egy terrorszervezet akkor lehet sikeres, ha az emberek és az erőforrások mozgósítása a gyakorlatban is megvalósul. Elengedhetetlen az elkötelezett és motivált résztvevők megléte egy szervezet hatékony működéséhez. A másik tényező lehet egy szervezet ellenpólusának a létrejötte, amely még intenzívebb cselekvésre készítheti a szervezeteket. Ez a hatékonyság növelését hozhatja az adott szervezet vezetői pozícióiban is, mivel a kívülről jövő kihívás a leginkább elkötelezett személyeket emelheti döntési pozícióba. Fontos tényező továbbá a szervezetek elterjedése, először lokális, majd pedig regionális és globális szinten. A nagyobb létszám nagyobb erőforrások feletti diszponálást is jelent. Ezen folyamatok természetes velejárója, hogy egyes csoportok kiválnak a szervezetből, esetleg radikálisabb irányt követnek, mások pedig mérsékeltbb jövőképpel rendelkeznek, és nem válnak szélsőségesekké.¹⁷

5. A terrorszervezet általános szerkezeti modellje

A terrorszervezet vezetője, vagy vezetése gyakran ismert a nyilvánosság előtt, akivel általában magát a szervezetet is azonosítani szokták. A terrorcselekményeket a szervezet vezetése rendeli el, és a nyilvánosság felé a felelősséget is ők vállalják. A terrorszervezeteket általában öt szerkezeti elemre lehet bontani, úgy mint felső vezetés, területi vezetés, aktív végrehajtók, aktív támogatók és passzív támogatók. A *felső vezetés* hozza meg a stratégiai döntéseket, de adott esetben azt is meghatározhatja, hogy milyen stratégiai célpontokat szükséges megsemmisíteni. Napjainkban a felső vezetés nem vesz részt a taktikai műveletekben, sokkal inkább egyfajta ideológiai vezetésről beszélhetünk, mely kinyilatkoztatásaival igazolja a terrortámadásokat.¹⁸

¹⁶ Stark Rodney: Sociology. (Szociológia) Wadsworth, Belmont 1992.

¹⁷ Béres János: Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei. (Doktori (PhD) értekezés) Budapest 2008. 40-54.

¹⁸ Price Bryan C.: Leadership in Terrorist Organizations. Targeting Top Terrorists: Understanding Leadership Removal in Counterterrorism Strategy (Irányítás a terrorszervezetekben. A vezető

A szerkezeti modell következő szintje a *területi vezetés*, akik az egyes földrajzi régiókat műveleti tekintetben irányítják, az aktív terroristákat utasítják. A területi vezetés megtervezi a terrorcselekményeket, melyeket általában előzetesen a felső vezetés jóváhagy. A területi vezetők egyértelműen az egyes műveletek irányítói. A következő szintet az *aktív végrehajtók* alkotják, akik információkat gyűjtenek, valamint megtervezik és végrehajtják a terrorcselekményeket. *Aktív támogatóknak* azokat a személyeket szoktuk nevezni, akik hisznek a terrorszervezet által képviselt célokban, ezért feltétlen támogatják azt azok elérésében. Ezek a támogatások lehetnek anyagi jellegűek például logisztikai támogatás, különböző anyagok beszerzése, szállás biztosítása, illetve nem anyagi jellegű, mint például egy adott ideológia, üzenet tudatos továbbítása, terjesztése. A *passzív támogatók* olyan személyek, akik tudtukon kívül támogatnak egy terrorista szervezet politikai célját. Gyakorlati példa lehet erre az egyes adományok eljuttatása egy terrorszervezethez, amelyről a feladónak nincsen tudomása, jellemzően közvetítőkön vagy adománygyűjtő szervezeteken keresztül.¹⁹

6. A terrorszervezetek működési szakterületei

Egy terrorszervezet a meghatározott és feltétlen szükséges feladatok alapján hálózati struktúra esetén kisebb vagy nagyobb számú, illetve létszámú csoportokkal, vagy sejtekkel működhet. A csoportok számát leginkább a szervezet működését biztosító szakterületek határozzák meg, melyek lehetnek *hírszerzési, logisztikai, toborzási, kiképzési, terrorfinanszírozási, fegyverek beszerzésére*, valamint *speciális szakértelmre* irányuló feladatok. A téma, illetve a terrorelhárítás szempontjából az egyik legérdekesebb szakterület a hírszerzés, mely alább részletesen is kifejtésre kerül.²⁰

A hírszerzési szakterületet ellátó sejt vagy csoport jelentősége nagy, mivel tagjai végzik a célpontok kiválasztását. A csoport szakértelme alapján dőlhet el, hogy a terrorcselekményt mikor és hol lehet végrehajtani, és melyek annak leghatékonyabb módszerei. A hírszerzési területet ellátó csoport tagjai általában a

terroristák célba vétele: A vezetés kiiktatásának megértése a terrorizmusellenes stratégiában), New York Chichester, West Sussex: Columbia University Press, 2019, pp. 74-102.

¹⁹ Maras M.-H.: A terrorizmus elmélete i. m. 103-104.

²⁰ Scott Gerwehr – Sara Daly: Al-Qaida: Terrorist Selection and Recruitment (Al-Kaida: Terroristák kiválasztása és toborzása). RAND. 2006. 73-80.

terrorszervezet legnagyobb tapasztalattal rendelkező tagjai. A figyelési műveleteket követően a hírszerzésért felelős csoport elkészít egy tervet, amelyet mind a felső vezetés, mind pedig az operatív vezetés jóváhagy. A hírszerző csoport ritkán vesz részt a terrortámadásban, mert ezzel kockáztatná tagjai azonosítását. Működnek olyan terrorszervezetek, melyek esetében a hírszerző sejt is részt vesz a terrortámadásban. Ilyen szervezet az al-Kaida, amely egyes esetekben kombinált sejteket alkalmazott, és így a hírszerző csoport tagjai is részt vettek a terrorcselekmény végrehajtásában. Gyakorlati példaként említhető a terrorszervezet 1998-as amerikai nagykövetség ellen elkövetett merénylete Nairobiban, mely következtében több mint 200 személy életét vesztette.²¹

A hírszerző csoport felépítését elemezve az alábbi területeket különböztethetjük meg. A *csoportot vezető személy (sejtparancsnok)*, aki általában egy tapasztalt terrorista és felelős a sejt működéséért, biztonságáért. A *megfigyelők*, akik megfigyelés alatt tartják azokat a célpontokat, amelyek ellen később a terrortámadást indítják. A megfigyelt személyekről vagy objektumokról jelentéseket készítenek, melyeket továbbítanak a sejtparancsnoknak. A megfigyelő csoport része vagy akár azon kívül is működhet egy *digitális felvételek készítésével foglalkozó személy* vagy akár csoport. Lehetnek olyan személyek, akik a terrortámadás előtt *beépülnek* elsősorban pontosabb felderítési információk beszerzése céljából. Végezetül vannak azok a csoporttagok, akik *biztosítási*, illetve *logisztikai (sofőr)* feladatokat látnak el.²²

7. A terrorszervezetek irányítási struktúrái

A terrorszervezetek irányítási struktúrái az adott szervezet bonyolultsági fokától és annak földrajzi működési területétől is függhet, amelyek alapvetően két csoportra oszthatók: centralizált és decentralizált irányítási struktúra. A *centralizált irányítási struktúrát* a központi elosztás jellemzi, mind az anyagi mind pedig az egyéb támogatások tekintetében. A struktúra előnye, hogy a központosított működés során egyszerűbb az ellenőrzés, valamint az is, hogy az erőforrások

²¹ Felix Shihundu – Israel Nyaburi Nyadera – Billy Agwanda: The Experience of Terrorism in Kenya: What Are the Vulnerabilities and Strengths? (A kenyai terrorizmus tapasztalatai: Milyen sebezhetőségek és az erősségek?) Department of International Relations, Ankara Social Sciences University, Istanbul, Turkey. African Journal on Terrorism. 2021. 128-130.

²² Maras M.-H.: A terrorizmus elmélete i. m. 100-102.

nagyobb mennyiségben állhatnak rendelkezésre. Hátránya ugyanakkor az, hogy nagyobb taglétszám szükséges a szerkezet működtetéséhez, amelybe ezáltal könnyebb lehet a beépülés. Tipikusan centralizált struktúrát használtak a kommunista és gerilla típusú terrorszervezetek, mint például a német Vörös Hadsereg Frakció vagy az olasz Vörös Brigádok.

A *decentralizált irányítási struktúra* esetében nem beszélhetünk központi irányításról, hanem az egyes csoportok vagy sejtek szintjén valósul meg a vezetés, illetve az erőforrások elosztása. Ez a típusú struktúra kevesebb erőforrást igényel, mint a centralizált, illetve működési sajátosságából következően az egyes csoportok pontosabb műveleti információkkal rendelkezhetnek a helyi viszonyokról. A decentralizált szerkezet széttagoaltsága miatt a struktúra ugyanakkor hajlamosabb lehet a frakciókra való szétesésre, vagy újabb csoportok, szervezetek kiválására köszönhetően az ellenőrzés nehezebb megvalósítása miatt is. Decentralizált struktúrát alkalmaz az al-Kaida, a Hamász vagy a Palesztin Iszlám Dzsihád.²³

A következőkben két centralizált, valamint két decentralizált struktúra kerül bemutatásra. Az úgynevezett *funkcionális struktúra* egy centralizált szerkezet, melyben a szervezetet a felső vezetés irányítja, ők adnak közvetlen utasítást az irányító csoportoknak, vagy az egyes szakterületeken működő sejteknek, csoportoknak. Ez a legrégebben használt struktúra, amely egyben biztonságosnak is tekinthető, mivel az egyes sejteknek nincs tudomása a többi szakcsoport működéséről. Az egyes sejtek nem érintkeznek közvetlenül egymással. Ez egyértelműen a biztonságos működést szolgálja, ugyanis ha egy sejt *dekonspirálódik* attól még a többi csoport tovább folytathatja működését. A *független sejtstruktúra* ugyancsak egy centralizált struktúra, mely esetében nincs egy független felső vezetés. Ugyanakkor a terrorszervezeten belül működő sejtek, csoportok minden szakterületet lefednek és a csoporton belül jelenik meg az irányítás.²⁴

Az *operatív struktúra* egy decentralizált szerkezet, amelyben a sejteket a felső vezetés irányítja. A sejtek vagy csoportok kombináltan működnek, amely azt

²³ Shaul Mishal – Maoz Rosenthal: Al Qaeda as a Dune Organization: Toward a Typology of Islamic Terrorist Organizations (Az al-Kaida mint dűne-szervezet: Az iszlám terrorszervezetek tipológiája felé). Working Paper. Studies in Conflict & Terrorism, 2005. 275–293.

²⁴ Ekaterina Stepanova: Terrorism in Asymmetrical Conflict Ideological and Structural Aspects (A terrorizmus az aszimmetrikus konfliktusokban Ideológiai és strukturális szempontok). SIPRI Research Report No. 23. Oxford University Press. 2008.

jelenti, hogy az egyes szakterületeket a csoport maga végzi. Ebből adódóan kockázatos struktúrának tekinthetjük, mivel a csoport egyetlen tagjának letartóztatása a terrorcselekmény megakasztását és félbeszakítását is eredményezheti. A *hálózati struktúrára* jellemző, hogy az egyes sejtek lazán, kapcsolódnak egymáshoz, amely rugalmasságot, gyors kommunikációt és nagyfokú biztonságot nyújthatnak a terrorszervezet számára. A hálózatok úgynevezett csomópontokon (*nodes*) keresztül működnek, mely lehet egy személy, egy sejt, vagy csoport, illetve egy másik hálózati szervezet, adott esetben pedig egy gazdasági társaság is. A csomópontok fő funkciója, hogy megossza a felelősséget, csökkentse a felesleges irányítási eljárásokat, valamint ha „kiesik” egy csomópont akkor pótolja, helyettesítse azt. Személyek esetében a csomópontok akkor lehetnek hatékonyak, ha azok hasonló ideológiát, eszmerendszert vallanak. A csomópontok kapcsolati vonalakon keresztül kötődnek egymáshoz, amelyeket *diyadoknak* nevezünk.²⁵

8. A vallási terrorszervezetek általános struktúrája

Ahogy azt fentebb részleteztük és kitértünk rá jelenleg a terrorizmus korszakait tekintve a vallási terrorizmus korszakában, vagy szakaszában élünk. Ebből adódóan a szerző szükségesnek tartja a vallási terrorszervezetek, azon belül is az iszlamista terrorszervezetek struktúráját részletesebben is bemutatni és elemezni, illetve ehhez kapcsolódóan egy esetpéldát bemutatni. A vallási terrorszervezetek élén általában egy vallási vezető áll, aki egy karizmatikus személy és meghatározza a szervezet politikai arculatát. A *vallási vezető* közvetlen kapcsolatban áll a szervezet „nyilvános szárnyával”, jellemzően egy politikai párttal vagy egy szociális szolgáltatásokat nyújtó (segély)szervezettel. Ezen felül titkos kommunikációt folytat a szervezet műveleti, azaz terrorista szárnyával.

A struktúrában általában helyet kap egy *vallási tanács* vagy *vallási vezetőkből álló testület*, melyek feladata, hogy támogassa és tanácsokkal lássa el a vallási vezetőt a döntések meghozatalában, valamint a szervezet céljainak a kialakításában. A következő szinten a *támogatók* (fentebb részletezve: passzív és aktív támogatók) helyezkednek el, akik a szellemi vezető döntéseit támogatják. A

²⁵ Maras M.-H.: A terrorizmus elmélete i. m. 105-106.

struktúrában jelen van a *politikai szárny* is, amely politikai térben segíti, illetve hatalmi eszközökkel támogatja a terrrorszervezetet, beleértve a pénzügyi támogatásokat is. Végezetül pedig a szervezetnek van egy *terrorista szárnya*, mely terrortámadásokat végrehajtva mozdítja elő a vallási vezető által meghatározott célok megvalósulását.²⁶

9. Az Iszlám Állam szervezeti jellemzője és strukturális működése a területi visszaszorulás időszakáig (esettanulmány)

Az előző fejezetben ismertetettek szerint az Iszlám Állam élén is egy vallási vezető állt, a tagok által *kalifaként* tisztelt Abú Bakr al-Baghdadi. Eredeti neve Ibrahim Ibn Awwad Ibn Ibrahim Ibn Ali Ibn Muhammad al-Badriyy Asz-Számarrá'ij. 2010 környékén vette fel az Abú Bakr al-Bagdadi al-Huszajni al-Hasimi al-Kurajsi nevet, mely tulajdonképpen egy szimbólumrendszer használatának a következménye. Az iszlám szunnita ágának követői úgy tartják, hogy a kalifának a Próféta törzséből és nemzetségéből kell származnia, al-Baghdadi névválasztása pedig e körülményt alapozza meg. Abú Bakr az első kalifa volt, Mohamed utódja a közösség vezetése tekintetében. Az al-Huszajni Mohamed próféta unokájára utalhat, őt hívták Huszajn-nak, ő volt a harmadik kalifa.²⁷ A Hasimi Mohamed próféta nemzetségére, a Kurajsi pedig a törzsére utal. A kalifátus kikiáltása után Ibrahim kalifának szólították a szervezet tagjai.²⁸

Al-Baghdadi 1971-ben született Szamarrában, Irakban. Iszlám teológiából doktorált Bagdadban, 2003 körül, az amerikai invázió idején imámként működött Irak északi részén. Szélsőséges szunnita vallási nézetei miatt az amerikaiak felfigyeltek rá és elfogták. 2004-től 2009-ig a dél-iraki Camp Bucca fogolytáborban raboskodott, de az amerikai hírszerzők és elhárítók nem tartották különösen veszélyes személynek, a fogolytábor 2009-ben történt felszámolásakor szabadon engedték. 2010-től az Iraki al-Kaida, majd az Iraki Iszlám Állam vezetője. Emírként

²⁶ *Malcolm W. Nance: Terrorist Recognition Handbook: A Practitioner's Manual for Predicting and Identifying Terrorist Activities, Third Edition 3rd Edition. (Terrorista felismerési kézikönyv: Szakemberek kézikönyve a terrorista tevékenységek előrejelzéséhez és azonosításához, 3. kiadás) New York 2013.*

²⁷ E névrészlet jelentése: Huszajn leszármazója.

²⁸ *Abdel Bari Atwan: Islamic State - The Digital Caliphate. University of California Press, 2015.*

sokáig kerülte a nyilvánosságot, nem készült róla fénykép, „rejtőzködőnek”, „láthatatlannak” nevezték. Alárendelt vezetői sem látták az arcát, amikor beszéltek vele. 2014. június 29-én felvette a kalifa tisztséget, mely után tartotta meg első nyilvános istentiszteletét a moszuli nagymecsetben.²⁹

Tevékenységét tekintve al-Baghdadi szakított az al-Kaida vezetőinek stratégiájával, mely abban áll, hogy világszerte minél több dzsihadista sejtet működtessen, amelyek lényegében önállóan működnek, a központi szervezettől tulajdonképpen csak ideológiai támogatást kapnak. Al-Baghdadi egy bázisterület kialakítására törekedett, amely alapja és kiindulópontja lehet egy minden muszlimot tömörítő iszlám kalifátus létrehozásának. A kalifátus, mint hatalomgyakorlási forma kiválasztásának történelmi gyökerei vannak, melyek nagyban hozzájárultak az Iszlám Állam elfogadottságához a szunnita muszlimok körében. Al-Baghdadi, illetve a szervezet tevékenységéből arra következtethetünk, hogy szándékosan nyúlt vissza, illetve ismételte meg a 7-8. századi kalifátus kialakításának egyes elemeit, amely a muszlimok legnagyobb része számára az arab birodalom feltámasztásának élményét nyújtja.³⁰

Az Iszlám Állam szervezete igazodott a térség társadalmi viszonyaihoz. A katonai struktúra lényegében egymáshoz lazán kapcsolódó törzsi, vagy nemzeti milíciákból állt. A fegyveres csoportok önálló vezetés alatt álltak. A kisebb fegyveres csoportok szövetségeit leginkább az érdekegység tartotta össze, ezért gyakran alakult ki köztük konfliktus, illetve az sem volt ritka, hogy bizonyos csoportok rövid időközökben többször álltak át másik ernyőszervezethez. Al-Baghdadi szervezete 2011-ben néhány ezer főből állhatott. A szíriai polgárháborúba való beavatkozása gyors sikereket hozott számukra, számos törzsi milícia csatlakozása növelte a létszámukat. A szunnita területek lakossága általában ellenállás nélkül fogadta a szervezet fegyvereseit, esetenként felszabadítókként tekintettek rájuk. A szíriai harcok során az Iszlám Állam elsősorban a Szabad Szíriai Hadsereg és más iszlamista szervezetek által ellenőrzött területeket foglalt

²⁹ *Abdel Bari Atwan: Abu Bakr al-Baghdadi: A Portrait of Caliph Ibrahim. In. Islamic State: The Digital Caliphate, Berkeley: University of California Press, 2015, pp. 110-121.*

³⁰ *Besenyő János – Prantner Zoltán – Speidl Bianka – Vogel Dávid: Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0. Budapest 2016.*

el, csak 2015 nyarán támadta meg közvetlenül Bassár al-Aszad hadseregét Palmyra körzetében.³¹

A harcok során jelentős számú fegyveres csatlakozott a katonailag sikeresnek mondható szervezethez mind a szekuláris, mind a vallási milíciák közül. Irakban a 2014 nyarán végrehajtott offenzívát követően jelentős mértékű pénzügyi, hadianyag és létszámbeli forrásokhoz jutott az Iszlám Állam. A szervezet létszámát jelentős mértékben befolyásolták a Szíriába érkező külföldi harcosok. Tekintettel arra, hogy az Iszlám Állam anyagi lehetőségei kiemelkedtek a többi fegyveres szervezet közül, igen népszerű volt a válságövezetekben harci tapasztalatokat szerzett külföldi dzsihadisták körében. A legképzettebb harcosok Afganisztánból, Pakisztánból, Csecsenföldről, az észak-afrikai államokból és a Balkánról érkeztek. Jelentős számban csatlakoztak nyugati államokban élő muszlimok az Iszlám Államhoz, akik leggyakrabban második, illetve harmadik generációs bevándorlók. Jellemzően társadalmi beilleszkedési zavarokkal küzdő személyekről van szó, akik harci tapasztalatokkal nem rendelkeztek. Ők lakóhelyük szerinti országukban szélsőséges ideológiai-vallási felkészítésben részesültek, majd egyénileg utaztak Törökországon keresztül Szíriába, ahol fegyverismereti és fegyverhasználati kiképzést kaptak. Legnagyobb részük ennek ellenére sem volt képes beilleszkedni az arab harcosok közé, külön csoportot képeztek. Legtöbbször alkalmatlanok voltak arra, hogy részt vegyenek a fegyveres harcokban, általában öngyilkos merénylő vált belőlük, vagy propaganda-célokra használták őket.³²

A külföldi harcosok (*foreign terrorist fighters*)³³ között kisebb létszámban jelentek meg a muszlim felmenőkkel nem rendelkező, áttért személyek, akik rendszeresen szerepeltek az Iszlám Állam propaganda-videóiban.³⁴ Kisebb létszámban ugyan, de megfigyelhető volt bizonyos muszlim családok Szíriába költözése azzal a szándékkal, hogy a kalifátus területén telepedjenek le és éljenek. Ők jellemzően a nagy muszlim népességgel rendelkező európai országokból érkeztek, a harcokban nem vettek részt, ezért külföldi harcosnak nem minősülnek.

³¹ Emma Cunliffe – Luigi Curini: ISIS and heritage destruction: a sentiment analysis (Az ISIS és az örökségrombolás: helyzetelemzés). Cambridge University Press, 2018.

³² Arany Anett – N. Rózsa Erzsébet – Szalai Máté: Az Iszlám Állam Kalifátusa, Osiris Kiadó, Budapest, 2016. 132-222.

³³ Külföldi harcosnak tekintem egy polgárháború kapcsán azt a helyi állampolgársággal nem rendelkező személyt, aki önszántából csatlakozik az egyik harcoló csoporthoz.

³⁴ Málnássy András: Az Iszlám Állam tevékenysége Törökországban a Kalifátus idején. Nemzet és Biztonság (2019) 1. sz. 52-53.

Az Iszlám Állam több internetes üzenetben is közzétette, hogy a harcosok mellett szüksége van magasan képzett szakemberekre, orvosokra, mérnökökre, gazdasági vezetőkre, akik a kalifátus működtetéséhez szükségesek. Ezen személyek általában európai országokból származtak, létszámuk alacsony volt. A szervezet összlétszámának csúcsa 60-65 ezer fő körül alakult, bár az erre vonatkozó becslések jelentős mértékben eltérnek egymástól.³⁵

A szíriai polgárháború során a szervezet elsősorban a volt Szovjetunióból származó fegyvereket használt, a harcosok nagy része ezek kezelése tekintetében nagy tapasztalatokkal rendelkezett. Az iraki offenzíva során birtokukba kerültek olyan eszközök is, amelyeket az Egyesült Államok szállított az iraki hadsereg részére. Az Iszlám Állam korábbi működési területe Irak északi, nyugati és középső része, illetve Szíria északi és keleti fele volt. Tényleges, intenzív katonai ellenőrzés leginkább a főbb városok és ipari központok körzetében, a közutak, a főbb infrastrukturális létesítmények és az Eufrátesz mentén valósult meg. Az Iszlám Állam központja egy észak-szíriai város, Rakka volt.³⁶

A szervezet területszerzési taktikáját vizsgálva megállapítható, hogy elsősorban a szunnita muszlimok által lakott területeken tudott gyorsan terjeszkedni. Ennek elsődleges oka, hogy Irak síita, és Szíria alavita kormánya az elnyomás politikáját alkalmazta a szunnitákkal szemben, ami nyilvánvaló ellenérzést eredményezett a szunnita közösségekben. Ehhez hozzájárult, hogy az iraki, harci tapasztalatokkal egyébként nem rendelkező síita haderő nem volt hajlandó szunniták által lakott területen, a szunnita lakosság védelmében harcolni az iszlamista erővel szemben.³⁷

Az Iszlám Állam sikerei hatására számos, más muszlim országokban működő terrorszervezet is felvette az Iszlám Állam nevet (*affiliates*). Ezt általában egyeztetés előzi meg a két szervezet között, melynek végén az adott szervezet vezetője hűségesküt tesz a kalifának, és ezzel az Iszlám Állam helyi szervezetének emírijévé válik formálisan. A csatlakozás általában nem eredményez érdemi változást a szervezetek tevékenységében, legtöbbször még pénzmozgás sem volt a

³⁵ Tetlák Örs: Az Iszlám Állam felemelkedése és bukása(?). Nemzet és Biztonság (2020) 1. sz. 73.

³⁶ Csiki Tamás – Etl Alex: Az „Iszlám Állam” elleni fellépés stratégiai kérdései és lehetőségei. Budapest 2018. 21.

³⁷ Arany Anett – N. Rózsa Erzsébet – Szalai Máté: Az Iszlám Állam Kalifátusa, Osiris Kiadó, Budapest 2016. 55-189.

szíriai Iszlám Állam és az újonnan felvett csoport között. A tagfelvételi eljárás egyébként hasonlított az al-Kaida által korábban alkalmazott módszerhez.³⁸

A szíriai polgárháború alatt, illetve az iraki offenzívájának megindítását megelőzően a szervezet nagy valószínűséggel Szaúd-Arábiából, valamint Katarból kaphatott jelentős pénzügyi támogatást, melyet fegyverek vásárlására, illetve a harcolók díjazására fordíthatta. A katonai műveletek során pénzeszközöket zsákmányoltak, illetve stratégiai létesítményeket, úgy mint olajlétesítményeket is ellenőrzésük alá vontak, emiatt az Iszlám Állam már saját bevételekkel is rendelkezett (*terrorizmus finanszírozás*). További pénzügyi forrásai keletkeztek az európai muszlim közösségektől érkező pénzadományokból is. Jelentős összegekhez jutott hozzá a szervezet az emberrablásból befolyt váltságdíjakból, az emberkereskedelemből és az embercsempészésből. Az Iszlám Állam a tagok toborzásához és a szervezet népszerűsítéséhez eredményesen használta, illetve jelenleg is használja az internetes média platformjait. A potenciális dzsihadistákat a Facebook, a Twitter és más közösségi oldalak használata útján találják meg, több internetes oldalt üzemeltettek, melyek közül az al-Furkan és az al-Hayat Media Center voltak a legjelentősebbek. A Dabiq internetes magazin több nyelven is megjelent annak érdekében, hogy az arabul nem tudó muszlimokat is meg tudják szólítani.³⁹

Következtetések

A terrorizmus elleni eredményes küzdelemnek alapfeltétele a hatékony felderítés, melynek legfontosabb feladata a terrorizmusra és a terrorszervezetekre vonatkozó releváns információk megfelelő időben történő megszerzése és feldolgozása. Figyelemmel arra, hogy a terrorizmus elleni harc komplex megközelítést igényel, a veszélyforrások azonosításához segítséget nyújthat tudományos háttérismeret, valamint a nemzetbiztonsági területen elvégzett nemzetközi kutatások jelentősebb eredményeinek ismerete és tanulmányozása. A felderítő szervezeteknek lépést kell tartaniuk a gyorsan változó körülményekkel és

³⁸ Wright Robin: *The Jihadi Threat – ISIS, al-Qaeda, and Beyond* (A dzsihadista fenyegetés – Iszlám Állam, al-Kaida és azon túl). Washington 2017.

³⁹ Besenyő János – Prantner Zoltán – Speidl Bianka – Vogel Dávid: *Az Iszlám Állam – Terrorizmus* 2.0. Budapest 2016.

a biztonságpolitikai környezettel, az elemzési és az információ-továbbítási lehetőségek gyors ütemű fejlődésével, ezért a klasszikus módszerek mellett egyre nagyobb a technikai hírszerzés jelentősége és a strukturált adatok hatékony feldolgozása. A hipotézist miszerint a terrorizmus és így a terrorszervezetek egy állandó fejlődésen mennek keresztül a tanulmányban kifejtettek szerint a szerző igazolta. Ezt támasztja alá többek között az Iszlám Állam közelmúltbeli működése és tevékenysége is. A szervezet ugyan elveszítette közel-keleti területeinek nagyobb részét, a terrorszervezet nevében elkövetett terrorcselekmények száma is mérséklődött, azonban az Iszlám Állam által inspirált magányos elkövetők más formában, de továbbra is kézzelfogható kockázatot jelentenek a világ, és jelentős mértékben Európa számára.